

## บทที่ ๕

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา : อาเซียนกับกระบวนการในการแก้ปัญหา  
ปราสาทพระวิหาร ๒๕๕๑-๒๕๕๔”

#### สรุป

๑. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่อดีตถึง  
ปัจจุบัน

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา มีส่วนอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายต่าง  
ของไทยต่อกัมพูชา ปัญหาความขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นยิ่งรุนแรงขึ้น  
ซึ่งสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นมีอยู่หลายกรณี จำแนกออกพิจารณาได้  
ดังต่อไปนี้ ปัญหาชายแดนระหว่างประเทศนั้นเป็นปัญหาปกติธรรมดา ซึ่งทุกๆ ประเทศที่มี  
พรมแดนติดต่อกันต้องประสบกับปัญหานี้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากประชาชนซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ตามชายแดน  
ระหว่างทั้งสองประเทศมีความสนิทสนมและมักที่จะเกี่ยวพันกันจนกระทั่งเครือญาติจะข้ามพรมแดนไป  
มาสู่กันระหว่างเขตชายแดนของแต่ละประเทศ ไทยกับกัมพูชาก็เช่นเดียวกัน

คนไทยก็มักจะพาครอบครัวไปรับจ้างเกี่ยวข้าวในฤดูทำนาในเขตแดนของกัมพูชา จะ  
เห็นได้จากเมื่อคนเหล่านี้ถูกจับกุมก็ปรากฏว่ามีทั้งผู้หญิงและเด็กรวมอยู่ในนั้นด้วย ซึ่งก็เป็นสิ่งที่  
แสดงว่าได้เข้าไปทำมาหากินกันเป็นครอบครัว และก็มีอยู่บ่อยครั้งที่คนไทยไปมาหาสู่กันระหว่าง  
ญาติพี่น้องคนละฟากฝั่งพรมแดน โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์และก็ถูกเจ้าหน้าที่ของทางกัมพูชาจับกุม และ  
จองจำโดยข้อหาว่าลักลอบเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่หลายต่อหลายครั้งและในบางครั้งก็  
ถึงขั้นกับถูกยิงเนื่องจากคิดว่าเป็นโจร

นอกจากปัญหาการเข้าไปทำมาหากินแล้ว ยังมีอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นปัญหาเรื่องชายแดน  
อีกเช่นกันนั่นก็คือ ปัญหาผู้ร้ายข้ามแดน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของแต่ละฝ่ายมักเคารพต่ออำนาจ  
อธิปไตยของกันและกันคนร้ายจึงอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายนี้ โดยการก่ออาชญากรรมในประเทศ

หนึ่งแล้วหลบหนีเข้ามาในอีกประเทศหนึ่ง เช่น การปล้นโคกระบือจากท้องที่ในไทยแล้วก็ดื้อนข้ามพรมแดนไปในประเทศกัมพูชา ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ติดตามอย่างกระชั้นชิดและท้องที่เป็นป่าเขาไม่มีหลักเขตปรากฏให้เห็นเป็นที่แน่นอนก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงการล่วงล้ำพรมแดนซึ่งกันและกันได้

๒. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศและภายในประเทศซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ปมความขัดแย้งเกิดจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการที่ประเทศฝรั่งเศสได้ทำการแบ่งเขตแดนอย่างไม่ยุติธรรม และกรณีกัมพูชาได้ยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ในปี ๒๕๐๒ ให้วินิจฉัยเรื่องอธิปไตยแห่งดินแดนเหนือปราสาทพระวิหาร ซึ่งเมื่อศาลโลกมีคำสั่งตัดสินชี้ขาดในปี ๒๕๐๕ ว่าปราสาทพระวิหารตั้งอยู่ในอธิปไตยของกัมพูชา และให้ไทยถอนกำลังออกจากบริเวณปราสาท รวมถึงคืนวัตถุโบราณต่างๆ ที่ได้นำไปจากตัวปราสาท ข้อมส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนทั้งสองประเทศ สำหรับกัมพูชาคือความยินดีที่มีชัยชนะ “อันชอบธรรม” ในคดีดังกล่าว และสำหรับไทยคือความรู้สึกพ่ายแพ้และ “ถูกปล้นดินแดน” ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวยังคงมีอยู่

ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เป็นปัญหายืดเยื้อมานาน นับตั้งแต่กรณีเข้าพระวิหาร มาจนถึงการปะทะกันครั้งล่าสุดเมื่อช่วงปลายเดือนเมษายน ก่อนหน้านั้น เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ได้เกิดการปะทะกันขึ้นอีกครั้งหนึ่งแล้ว ในครั้งนั้น กัมพูชาเสนอเรื่องไปที่ UNSC และในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ UNSC ได้ประชุมพิจารณาเรื่องความขัดแย้งไทย-กัมพูชาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง ถือเป็นความพ่ายแพ้ทางการทูตครั้งใหญ่ของไทย ที่ไม่ต้องการให้เรื่องนี้กลายเป็นประเด็นปัญหาระหว่างประเทศ เพราะไทยคิดว่า เจริญ ๒ ฝ่าย ไทยจะได้เปรียบ แต่ถ้ากลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ มี UN เข้ามายุ่ง หรือมีอาเซียนเข้ามายุ่ง จะทำให้ไทยเสียเปรียบ เพราะอาจมีบางประเทศถือหางกัมพูชา ในทางกลับกัน กัมพูชาพยายามยกระดับปัญหานี้ โดยดึงเอา UN และอาเซียนเข้ามา ซึ่งก็ประสบความสำเร็จ ผลการประชุม UNSC ออกมาว่า ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายหยุดยิงอย่างถาวร และแก้ปัญหาโดยการเจรจา และสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทในการแก้ปัญหา

ชนวนปัญหาสำคัญน่าจะเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ ในช่วงเวลานั้น ที่ชั่วคราวเมืองภายในประเทศทั้งไทยและกัมพูชาต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ กัมพูชาอาจต้องการเบี่ยงเบนความสนใจจากประเด็นเรื่องปัญหาชายแดนระหว่างกัมพูชากับเวียดนามที่จังหวัดสวายเรียงในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ยังอาจต้องการสร้างความนิยมทางการเมือง ขณะที่ฝ่ายไทยก็ต้องการโค่นล้มรัฐบาล โดยประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการปลุกเร้ากระแสชาตินิยมและสร้างความนิยม

ให้แก่กลุ่มชั่วอำนาจทางการเมืองของแต่ละฝ่าย เนื่องจากเป็นประเด็นที่ “จุดติด” ง่าย ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ประเด็นปราสาทพระวิหารกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

๓. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

กัมพูชาเสนอปราสาทพระวิหารขึ้นทะเบียนมรดกโลกอาจเป็นเพราะต้องการความช่วยเหลือทั้งในรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ วิชาการ และงบประมาณสำหรับบูรณะ จาก UNESCO เพื่อปรับปรุงโบราณสถานและต้องการเปิดปราสาทพระวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม ปมความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และความรู้สึกระหว่างกัน ทำให้กัมพูชาไม่ต้องการขึ้นทะเบียนร่วมกับไทย เพราะหากทำเช่นนั้น อาจเกิดกระแสต่อต้านรัฐบาลในกัมพูชาได้ ขณะที่ไทยก็ไม่อาจยอมรับการดำเนินการดังกล่าวของกัมพูชาได้เช่นกัน นอกจากนี้ ฝ่ายกัมพูชาน่าจะเห็นว่า ปราสาทพระวิหารเป็นของตน ซึ่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศก็ได้ตัดสินแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่กัมพูชาต้องพัฒนาร่วม หรือแบ่งปันผลประโยชน์ใดๆ กับฝ่ายไทย”

พื้นที่ทับซ้อน ๔.๖ ตารางกิโลเมตรพื้นที่ดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาความขัดแย้ง ไม่น่าจะเป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง แต่ก็มีส่วนที่กระตุ้นชาตินิยม และเพิ่มกระแสต่อต้าน รวมทั้งทำให้มีการรวมตัวของกลุ่มคัดค้านมากขึ้น เนื่องจากเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องการสูญเสียดินแดนของไทย นอกจากนี้ สาเหตุสำคัญน่าจะมาจากการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเพียงฝ่ายเดียว ที่ทำให้เกิดการต่อต้านของมวลชนไทยเนื่องจากมีความกังวลว่า ไทยอาจเสียเปรียบและสูญเสียดินแดนมากขึ้น เนื่องจากการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ต้องมีการกำหนดพื้นที่โดยรอบสำหรับการบริหารจัดการและอนุรักษ์โบราณสถาน”

UNSC ไทยพยายามใช้ความอดทนอดกลั้น และดำเนินนโยบายที่จะใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่ตามกรอบต่างๆ เช่น คณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-กัมพูชา (GBC) คณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา (JC) เพื่อเป็นช่องทางในการหารือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันโดยสันติวิธี แต่ฝ่ายกัมพูชาปฏิเสธที่จะประชุมร่วมกับฝ่ายไทย และต้องการที่จะนำเรื่องประเด็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันเสนอในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติหรือประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะฝรั่งเศส จะมีท่าทีหรือบทบาทสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงฯ ขององค์การสหประชาชาติ เรียกร้องให้ทั้งไทยกับกัมพูชาใช้ความอดกลั้นอย่างถึงที่สุด หลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่อาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงไป รวมทั้งขอให้ทั้งสองฝ่ายหยุดยิงอย่างถาวร และให้แก้ไขสถานการณ์โดยสันติวิธีผ่านการเจรจาหารือกัน นอกจากนี้ สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงฯ สนับสนุนความพยายามของอาเซียนและขอให้ทั้ง

สองฝ่ายร่วมมือกับอาเซียนในเรื่อง สำหรับฝรั่งเศสจะเป็นประธาน UNSC และเรารู้ดีว่า ฝรั่งเศสสนับสนุนกัมพูชามาโดยตลอด ฝรั่งเศสได้จัดทำแผนที่ฉบับดังกล่าวขึ้นเพื่อเตรียมใช้ประกอบการร่างสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม เมื่อปี ๑๙๐๗ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งแบ่งเขตแดนของไทยและกัมพูชาออกจากกันหลายจุด รัฐบาลฝรั่งเศสยินดีที่จะจัดหาเอกสารให้กับประเทศใดก็ตามที่ขอมาเพื่อช่วยเหลือ และยินดีที่จะให้ทำสำเนาเอกสารเหล่านั้นได้ ทั้งนี้ แผนที่ตามสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามฉบับปี ๑๙๐๗ นั้น เป็นฉบับ ที่กัมพูชา ใช้แนบเอกสารฟ้องคดีปราสาทพระวิหาร ต่อศาลโลก ซึ่งไทยไม่ยอมรับ เพราะแนวสันปันน้ำซึ่งฝรั่งเศส จะไม่เป็นผลดีกับไทย หากฝรั่งเศสเสนอตัวเข้าแก้ปัญหาข้อพิพาทไทย-กัมพูชา โดยระบุว่าจะใช้แผนที่ของฝรั่งเศสฉบับสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามปี ๒๔๕๐ ในช่วงที่ฝรั่งเศสยังปกครองอินโดจีนอยู่เท่านั้นแต่ฝ่ายเดียว เบี่ยงเบนไป(จากเดิมที่ปราสาทพระวิหารอยู่ในเขตไทย(สยาม) ตามสนธิสัญญาปี ๑๙๐๗) แต่แผนที่ฉบับปี ๑๙๐๗ นั้น กลับระบุปราสาทพระวิหารให้อยู่ในเขตกัมพูชา”

แนวทางแก้ไขปัญหาไทยกับกัมพูชาควรทางออกของความขัดแย้งไทย-กัมพูชา หัวใจคือการเจรจา ประนีประนอม โดยในขั้นต้น จะต้องมีการหยุดยิงและถอนทหารออกจากเขตพิพาท หลังจากนั้น จะต้องมีการเจรจากันในรายละเอียด ซึ่งมีหลายเรื่อง ทั้งเรื่องการปักปันเขตแดน ปัญหาเขตทับซ้อน ปัญหาการขึ้นทะเบียนมรดกโลก โดยคุณูแจสำคัญของการแก้ปัญหายังยั่งยืน คือการสร้างควมไว้วางใจกันของทั้ง ๒ ชาติ ลดกระแสเกลียดชัง และกระแสชาตินิยมสุดโต่ง การมีสัมพันธที่ดี และทั้ง ๒ ชาติ เป็นมิตรไมตรีจิตต่อกัน จะสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งของสองประเทศได้

### จากการวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา

๑. ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชามานพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยมปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาในปัจจุบันนี้มีรากฐานเกิดมาจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยมเป็นหลัก ปัญหาประการแรกของประเทศทั้งสองนั้นเกิดจากการขีดแบ่งเส้นแดนตั้งแต่ยุคจักรวรรดินิยมโดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นอินเดียกับปากีสถาน หรือไทยกับกัมพูชา เมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างไทยอีสานใต้และกัมพูชาแล้ว จะเห็นได้ว่าดินแดนทั้งสองต่างก็เป็นดินแดนที่มีวัฒนธรรมแบบเดียวกัน มีลักษณะทางชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ดินแดนทั้งสองส่วนต้องแยกจากกันเพราะวิธีการการแบ่งเขตแดนแบบรัฐชาติ (Nation State) สมัยใหม่ตามแบบที่จักรวรรดินิยมตะวันตกพึงปรารถนาให้เป็น หรือกล่าวได้ว่าเป็นการแบ่งเขตแดนเพื่อการจัดการผลประโยชน์เหนือดินแดนของจักรวรรดินิยมตะวันตกนั่นเอง

ทั้งนี้ เมื่อมองย้อนไปในอดีตก็จะเห็นถึงความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างไทยอีสานใต้และกัมพูชาบนพื้นที่ความขัดแย้งในปัจจุบัน คือ พื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหาร ปราสาทเขาพระวิหารซึ่งพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ แห่งอาณาจักรขอมได้สร้างเทวสถานบนเทือกเขาพนมดงรัก (เพี้ยะนมดงเร็ก) เพื่อให้ชาวเขมรสูง (อีสานใต้) และชาวเขมรดำ (กัมพูชา) ได้สักการะเทวสถานแห่งนี้ร่วมกัน อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชนเดียวกัน และความผูกพันทั้งในอดีตและปัจจุบันของดินแดนทั้งสอง รัฐไทยและรัฐกัมพูชาสมัยใหม่ยังมองข้ามบริบททางวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมชุดเดียวกันของดินแดนทั้งสอง ทำให้ทั้งสองฝ่ายยึดถือแต่ผลประโยชน์แห่งชาติ(National Interest) บนเส้นแบ่งเขตแดนตามแบบชุมชนในจินตนาการ (Imagine Community) ส่งผลให้ความขัดแย้งระหว่างกันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๒. ปัญหาอีกประการ คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยได้ถูกหล่อหลอมจากกระบวนการ ตำรา และแบบเรียนภายใต้อุดมการณ์แบบชาตินิยมที่ประกอบสร้างให้เราเกลียดพม่า กลัวญวน และดูหมิ่นเขมร จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแบบเรียนที่เน้นศักดิ์ศรีและยิ่งใหญ่ของชาติเกินความเป็นจริงโดยไม่ย้อนไปมองบริบททางประวัติศาสตร์ ย่อมจะเกิดผลเชิงลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน

๓. ปัญหาอีกส่วนหนึ่งของความเป็นชาตินิยมแบบคลั่งชาติภายใต้กระบวนการสร้างแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ทำให้ชาติของเราดูดีงาม และเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมแต่ในขณะเดียวกันก็สร้างภาพให้ชาติอื่นกลายเป็นศัตรูถาวรที่มีแต่ความเลวร้ายหรือด่าด้อยกว่าเรา

ในขณะที่ไทยมองกัมพูชาในฐานะที่ด่าด้อยกว่าและตกเป็นเบี้ยล่างมาโดยตลอด กัมพูชาเองก็ประกอบสร้างให้ไทยเป็นศัตรูถาวรของกัมพูชาเช่นกัน อันเป็นผลมาจากเมื่อสยามในอดีตมีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่นขึ้นมาคราใด สยามก็ต้องรุกรานกัมพูชาทุกครั้งเช่นกัน เห็นได้ว่าการรุกรานขยายอาณาดินแดนของรัฐจารีต ในอดีตนั้นเป็นกฎของสังนิยม (Realism) ที่ว่าสถานะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐนั้นเป็นสภาวะอนาธิปไตย (Anarchy) ที่ไม่มีกฎเกณฑ์อันใดมาควบคุมพฤติกรรมระหว่างรัฐ นอกจากนี้ สงครามยังคงเป็นความชอบธรรมที่แต่ละรัฐสามารถนำมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองโดยไม่ขัดกับหลักประเพณีระหว่างประเทศในอดีต

ประวัติศาสตร์ ช่วงสงครามอินโดจีน ที่ปลุกเร้าอารมณ์ของคนในประเทศไทย ในช่วงปี ๒๔๘๒-๒๔๘๓ หรือปีแรกของการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ปลุกกระดมให้คนไทยรักชาติ คำขวัญ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” ที่คนไทยหลายกลุ่มได้เดินขบวนสนับสนุนรัฐบาลให้ทางดินแดนที่เสียไปคืนจากประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส ในที่สุดก็เป็นการใช้กำลังทหารของสามเหล่าทัพปะทะกับกองกำลังเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส เกิดสงครามยึดดินแดนอินโดจีนเป็นการขยายอาณาเขตครอบครองดินแดน แขวงไซบุรี และแขวงจำปาศักดิ์ สาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว และจังหวัดเสียมเรียบและจังหวัดพระตะบองในกัมพูชา การครอบครองดินแดนกัมพูชาด้วยกำลังทหาร คือที่มาของปัญหาคดีเขาพระวิหารที่ปัญหาถูกทิ้งไว้เกือบ ๔ ทศวรรษ ฝรั่งเศสกับไทยต่างไม่เคยรับรู้ว่ามีปราสาทเขาพระวิหาร “เป็นปัญหา” ในยุคสมัยล่าอาณานิคมแต่อย่างใด การเข้าครอบครองดินแดนกัมพูชาในครั้งนี้ได้ส่งผลมาเป็นคดีเขาพระวิหาร และเป็นคำพิพากษาของศาลโลกในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ แต่ประเด็นนี้ถูกทิ้งไว้เกือบ ๕ ทศวรรษ จึงกลายมาเป็นปมปราสาทเขาพระวิหารมรดกโลกในปัจจุบัน ในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามไทยเป็นฝ่ายดำเนินการรุกรานเพื่อนบ้านด้วยกำลัง และได้ครอบครองดินแดนดังกล่าวหลังจากเสียดินแดนไปให้ฝรั่งเศส ซึ่ง การชนะสงครามก็ได้เพียงประโยชน์เฉพาะหน้าบางประการ แต่หาประโยชน์ถาวรกับไทยแต่ประการใด ซึ่งเมื่อสงครามโลกสงบพร้อมกับการพ่ายแพ้ของญี่ปุ่น พร้อมกับชัยชนะของสัมพันธมิตร ทำให้ไทยต้องรีบประกาศคืนดินแดนที่ยึดมาได้จากประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ดินแดนในพม่ากับมาเลเซียเมื่อประกาศสันติภาพ เมื่อ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ และต้องคืนดินแดนที่ยึดจากลาวและกัมพูชาให้กับฝรั่งเศสทันทีไม่มีเงื่อนไข เพื่อไทยจะได้เป็นที่ยอมรับให้เป็นสมาชิกของประชาคมโลก ดังนั้นสถานการณ์ “ทวงคืนปราสาทเขาพระวิหาร” ที่ปรากฏเป็นความขัดแย้งขึ้นมา ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ประเทศไทยจะปฏิเสธคำพิพากษาของศาลโลก และเรียกร้องความเป็นชาตินิยม เรียกร้องดินแดนที่เสียไปกลับคืน ประเทศไทยอาจจะไม่โชคดีเหมือนในอดีตก็ได้

ดังนั้นหากไทยและกัมพูชาเข้าใจถึงเกณฑ์ความสัมพันธ์ของรัฐธรรมนูญดั้งเดิมและไม่ใช้ประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือสร้างกระแสชาตินิยมของประเทศทั้งสองความขัดแย้งของทั้งสองประเทศ คงจะไม่ทวีความรุนแรงอย่างในปัจจุบัน

ในกรณีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นทั้งสองประเทศต่างก็เป็นสมาชิกของอาเซียน (ASEAN) ที่กำลังเดินหน้าตามตัวอย่างสหภาพยุโรปโดยที่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ อาเซียนต้องก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งก็หมายความว่าไทยกัมพูชา และอาเซียนก็กำลังตามกระแสของสงครามทางเศรษฐกิจและการบูรณาการระหว่างประเทศ ดังนั้น เป้าหมายของอาเซียนในอนาคต คือ ไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพของประชาคมอย่างแท้จริง ที่อธิปไตยเขตแดน และความเป็นชาตินิยมจะถูกลดทอนลง เมื่อสถานการณ์ของการเมืองระหว่างประเทศเริ่มเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ภายในภาวของอาเซียนเองก็จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น ด้วยการลดข้อจำกัดในการสร้างความเป็นศัตรูถาวรภายใต้กระแสชาตินิยม เมื่อใดก็ตามที่ต่างฝ่ายต่างเดินหน้าใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์ และความกลัวหลังคลั่งชาติก็ย่อมจะสร้างความขัดแย้งระหว่างกันและกันอย่างไม่มีการสิ้นสุด

๔. ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาภายใต้ผลประโยชน์แห่งชาติและการเมืองระหว่างประเทศ

จากลักษณะของการเมืองภายในของประเทศทั้งสองเห็นได้ว่า ทั้งไทยและกัมพูชาต่างก็เป็นประเทศประชาธิปไตย (แบบเอเชีย) เคยมีคำกล่าวของฝ่ายเสรีนิยม (Liberalism) ว่าประเทศในระบบประชาธิปไตยจะไม่ทำสงครามกัน แต่ในกรณีของความสัมพันธ์ไทยและกัมพูชานั้นทั้งสองต่างก็ตั้งผลประโยชน์หลักแห่งชาติ (National Interest) ไว้ที่เป้าหมายเดียวกัน

จากเหตุการณ์ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา เนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้เห็นภาพของความขัดแย้งได้อย่างชัดเจน และแม้ว่าทั้งไทยและกัมพูชาจะมีความขัดแย้งกัน แต่ก็สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้โดยอาศัยกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้น เป้าหมายของอาเซียนในอนาคต คือ ไปสู่การสร้างความเป็นเอกภาพของประชาคมอย่างแท้จริง ที่อธิปไตยเขตแดน และความเป็นชาดีย่อมจะถูกลดทอนลง เมื่อสถานการณ์ของการเมืองระหว่างประเทศเริ่มเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ภายในภาคของอาเซียนเองก็จะต้องเตรียมพร้อมเพื่อไปสู่ความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าจากความสัมพันธ์และความขัดแย้งไทย – กัมพูชา

## อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา มีส่วนอย่างมากต่อการดำเนินนโยบายต่างของไทยต่อกัมพูชา ปัญหาความขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นยิ่งรุนแรงขึ้น ซึ่งสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นมีอยู่หลายกรณี จำแนกออกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้ ปัญหาชายแดนระหว่างประเทศนั้นเป็นปัญหาปกติธรรมดา ซึ่งทุก ๆ ประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกันต้องประสบกับปัญหานี้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากประชาชนซึ่งมีถิ่นฐานอยู่ตามชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศมีความสนิทสนมและมักที่จะเกี่ยวพันกันฉันท์เครือญาติจะข้ามพรมแดนไปมาสู่กันระหว่างเขตชายแดนของแต่ละประเทศ ไทยกับกัมพูชาก็เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของยศวีร์ คงธนจารูอนันต์, ร้อยเอก (๒๕๕๒: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าจุดผ่านแดนถาวรกับผลที่มีต่อความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชากรณีศึกษาการเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์การเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้เปิดทำการมาแล้วเป็นระยะเวลา ๖ ปี ส่งผลทำให้เศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ในบริเวณช่องจอมและพื้นที่ใกล้เคียงเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามแนว

ชายแดนไทย-กัมพูชา ก็ยังคงมีอยู่และอาจจะมีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นในอนาคตประการที่สอง ภายหลังจากที่มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรบริเวณช่องจอมนั้น ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในด้านการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาของเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น โดยส่วนมากผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องกับปัญหาเงื่อนไขตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีตั้งแต่ในอดีตกาล, การคอร์รัปชันของนักการเมืองท้องถิ่น, การลักลอบค้ายาเสพติด, ปัญหาการโจรกรรมรถจักรยานยนต์ข้ามแดน, การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย, ปัญหาแรงงานต่างด้าว, การลักลอบตัดไม้ เป็นต้น ปัจจุบันประเทศกัมพูชามีการเปิดบ่อนกาสิโนขึ้นในบริเวณพื้นที่ติดกับชายแดน ยังส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

**วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒** เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ และภายในประเทศซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา ความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เป็นปัญหายืดเยื้อมานาน นับตั้งแต่กรณีเข้าพระวิหาร มาจนถึงการปะทะกันครั้งล่าสุดเมื่อช่วงปลายเดือนเมษายน ก่อนหน้านั้น เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ได้เกิดการปะทะกันขึ้นมาครั้งหนึ่งแล้ว ในครั้งนั้น กัมพูชาเสนอเรื่องไปที่ UNSC และในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ UNSC ได้ประชุมพิจารณาเรื่องความขัดแย้งไทย-กัมพูชาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง ถือเป็นความพ่ายแพ้ทางการทูตครั้งใหญ่ของไทย ที่ไม่ต้องการให้เรื่องนี้กลายเป็นประเด็นปัญหาระหว่างประเทศ เพราะไทยคิดว่า เกรจา ๒ ฝ่าย ไทยจะได้เปรียบ แต่ถ้ากลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ มี UN เข้ามายุ่ง หรือมีอาเซียนเข้ามายุ่ง จะทำให้ไทยเสียเปรียบ เพราะอาจมีบางประเทศถือหางกัมพูชา ในทางกลับกัน กัมพูชาพยายามยกระดับปัญหานี้ โดยดึงเอา UN และอาเซียนเข้ามา ซึ่งก็ประสบความสำเร็จ ผลการประชุม UNSC ออกมาว่า ให้ทั้ง ๒ ฝ่ายหยุดยิงอย่างถาวร และแก้ปัญหาโดยการเจรจา และสนับสนุนให้อาเซียนมีบทบาทในการแก้ปัญหา

ชนวนปัญหาสำคัญน่าจะเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองภายในของทั้งสองประเทศ ในช่วงเวลานั้น ที่ชั่วคราวเมืองภายในประเทศทั้งไทยและกัมพูชาต่างมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ กัมพูชาอาจต้องการเบี่ยงเบนความสนใจจากประเด็นเรื่องปัญหาชายแดนระหว่างกัมพูชากับเวียดนามที่จังหวัดสวายเรียงในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ยังอาจต้องการสร้างความนิยมทางการเมือง ขณะที่ฝ่ายไทยก็ต้องการโค่นล้มรัฐบาล โดยประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการปลุกเร้ากระแสชาตินิยมและสร้างความนิยมให้แก่กลุ่มหัวอำนาจทางการเมืองของแต่ละฝ่าย เนื่องจากเป็นประเด็นที่ “จุดติด” ง่าย ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ประเด็นปราสาทพระวิหารกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับธีระ อุดมะ (๒๕๔๓) ได้ทำการศึกษาเรื่องนโยบายด้านความมั่นคงของกัมพูชาต่อไทย : ศึกษากระบวนการกำหนดนโยบาย ค.ศ. ๑๙๙๓-๑๙๙๗ การ

กำหนดนโยบายด้านความมั่นคงที่เกิดมาจากแนวความคิดของผู้กำหนดการตัดสินใจของทั้งสองพรรคการเมืองซึ่งฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกที่เป็นมิตรกับไทยและอีกฝ่ายหนึ่งเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อไทย แต่เมื่อมีการเจรจาต่อรองทางการเมืองที่เกิดขึ้นในรัฐบาลผสม ทำให้ที่ดำเนินการเจรจาต่อรองทางด้านการเมือง และประสานผลประโยชน์ส่วนตัวผลประโยชน์ของพรรคการเมือง เพื่อรักษาความอยู่รอดและเสถียรภาพของรัฐบาลผสมเอาไว้ การกำหนดนโยบายด้านความมั่นคงที่เกิดมาจากแนวความคิดของผู้กำหนดการตัดสินใจของทั้งสองพรรคการเมืองซึ่งฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกที่เป็นมิตรกับไทยและอีกฝ่ายหนึ่งเคยเป็นปฏิปักษ์ต่อไทย

**วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓** เพื่อศึกษาบทบาทของอาเซียนต่อกรณีความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา

ไทยพยายามใช้ความอดทนอดกลั้น และดำเนินนโยบายที่จะใช้กลไกทวิภาคีที่มีอยู่ตามกรอบต่างๆ เช่น คณะกรรมการชายแดนทั่วไปไทย-กัมพูชา (GBC) คณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา (JC) เพื่อเป็นช่องทางในการหารือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันโดยสันติวิธี แต่ฝ่ายกัมพูชาปฏิเสธที่จะประจักษ์ร่วมกับฝ่ายไทย และต้องการที่จะนำเรื่องประเด็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันเสนอในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรอนงค์ น้อยวงศ์ (๒๕๓๕ : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมติณสูลานนท์ (ค.ศ. ๑๙๘๐-๑๙๘๘) องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย คือ ทำที่และพฤติกรรมของเวียดนามและการสนับสนุนของสหภาพโซเวียต โดยก่อนปี ค.ศ. ๑๙๘๗ เวียดนามมีท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ประนีประนอมในการแก้ปัญหาจนกระทั่งนายกรัฐมนตรีบาชอฟเข้ารับตำแหน่งผู้นำสหภาพโซเวียตเวียดนามจึงต้องปรับนโยบายตามด้วยการหันมาเจรจาแก้ปัญหาในเวลาต่อมา ประการที่สอง สัญญาของผู้กำหนดนโยบายของไทยเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดนโยบายดังกล่าวทั้งนี้พบว่า ผู้กำหนดนโยบายของไทยมีสัญญาณที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง นโยบายของไทยมุ่งที่จะให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิถีทางการเมือง โดยให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา และให้ชาวกัมพูชามีสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง ในการดำเนินนโยบายไทยให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับอาเซียน จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นขณะเดียวกันก็สนับสนุนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยในการต่อต้านเวียดนามไปพร้อมกับการเปิดโอกาสสำหรับเวียดนามในการที่จะหันมาเจรจาแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทางการเมือง แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุนัย ผาสุก (๒๕๓๕ : บทคัดย่อ) กระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณต่อปัญหากัมพูชา (๔ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๘๘ ถึง ๒๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๙๑) ความขัดแย้งในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ และการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชาของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะ

วัน มีสาเหตุหลักมาจากจุดยืนที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายทำเนียบรัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศ โดยขณะที่นายกรัฐมนตรีและคณะที่ปรึกษาด้านนโยบายริเริ่มนโยบายใหม่ด้วยการติดต่อกับระบอบเฮง สัมรินอย่างเปิดเผยและเสนอให้แก้ไขปัญหากัมพูชาไปที่ละประเด็น รวมทั้งได้ประกาศนโยบาย "เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า" เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนนั้น กระทรวงการต่างประเทศยังคงเชื่อมั่นในความถูกต้องของนโยบายแนวทางเดิมที่เน้นการร่วมมือกับอาเซียน จีน สหรัฐอเมริกาและมิตรประเทศอื่น ๆ กดดันเวียดนาม และระบอบเฮง สัมรินด้วยมาตรการทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารอย่างแข็งกร้าว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหากัมพูชาอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งในที่สุดแล้วฝ่ายทำเนียบรัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทมากกว่ากระทรวงการต่างประเทศอย่างไรก็ตาม นโยบายต่างประเทศตามแนวทางของฝ่ายทำเนียบรัฐบาลเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเจรจาเพื่อสร้างสันติภาพในกัมพูชาเนื่องจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ (๑) เป็นนโยบายที่สร้างความเป็นต่อให้กับระบอบเฮง สัมรินและกีดกันเขมรแดง และ (๒) เป็นนโยบายดำเนินไปในทางที่มุ่งสร้างความโดดเด่นให้กับนายกรัฐมนตรี และคณะที่ปรึกษาด้านนโยบาย โดยขาดทักษะทางการทูตที่เหมาะสม สำหรับการติดต่อกับฝ่ายกับระบอบเฮง สัมริน ตามนโยบาย“เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า”

## ข้อเสนอแนะ

๑. การสร้างประโยชน์ร่วมกันจะต้องมีการเจรจากันในรายละเอียด ซึ่งมีหลายเรื่อง ทั้งเรื่องการปักปันเขตแดน ปัญหาเขตทับซ้อน ปัญหาการขึ้นทะเบียนมรดกโลก โดยคุณูญสำคัญของ การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน คือ การสร้างความไว้วางใจกันของทั้ง 2 ชาติ ลดกระแสเกลียดชัง และ กระแสชาตินิยมสุดโต่ง การมีสัมพันธ์ที่ดี และทั้ง 2 ชาติ เป็นมิตรไมตรีจิตต่อกัน

๒. การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันของผู้นำไทยกับกัมพูชา ผู้นำทางการเมืองและการทหารของทั้งสองประเทศ

๓. ไทยจึงควรจะต้องปรับนโยบายใหม่ โดยยอมรับความเป็นจริงว่า ขณะนี้ปัญหาได้บานปลายออกไปแล้ว โดยไทยน่าจะมุ่งเป้าไปที่เป้าหมายสูงสุดของประเทศ คือ จะแก้ไขปัญห ความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างไรแทนที่ถกเถียงในการตีความว่า เรื่องความขัดแย้งไทย-กัมพูชา เป็นเรื่องทวิภาคีหรือเรื่องพหุภาคี แต่ทั้งนี้ก็ต้องไม่ละเลยในด้านยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ ในการเตรียมความพร้อมของการใช้กำลังที่เหมาะสมหากมีความจำเป็น